

Котлова Л.О. Показники виникнення конфліктних форм поведінки студентів *Психологія та педагогіка у ХХІ столітті: перспективні та пріоритетні напрямки досліджень*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м.Київ,Україна, 31травня-1 червня 2019 року). Київ: ГО «Київська наукова організація педагогіки та психології», 2019. С.149-152.

ПОКАЗНИКИ ВИНИКНЕННЯ КОНФЛІКТНИХ ФОРМ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ

Людмила Котлова

кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології розвитку та консультування
ЖДУ імені Івана Франка

Конфліктні форми поведінки як реальність сьогодення займають значну частину нашого життя, а отже, потрібно якомога раніше здобути знання про закони конфліктної взаємодії, навчитися керувати конфліктом, зробити його конструктивним, уміти володіти своїми емоціями, які б перестали руйнувати наш внутрішній і зовнішній світ.

Для дослідження психологічних особливостей конфліктних форм поведінки студентів нами були використанні такі методики, як оцінка схильності особистості до конфліктної поведінки – тест К.Томаса, діагностика агресивних форм поведінки у фруструючих ситуаціях за методикою А.Басса і А.Дарки. У дослідженні брало участь 200 студентів 1-3-5-х курсів психолого-педагогічних спеціальностей вищих навчальних закладів України.

Більшість студентів перших та третіх курсів схильні займати позицію суперника (26,5%; 42,5%), що і визначає їхню підвищену агресивність та наполегливість на власній точці зору під час взаємодії, що в свою чергу нерідко призводить до конфлікту. Однак досліджувані п'ятих курсів більш схильні до співпраці та компромісу (29,7%; 27,1%) під час взаємодії.

Дані дослідження свідчать, що серед представлених форм поведінки найпоширенішими є: серед студентів першого курсу: фізична агресія (44,1%), негативізм (25%), підозрілість (26,5%), вербальна агресія (66,2%), непряма агресія (41,2%); серед третіх курсів: фізична агресія (76,5%), непряма агресія (58,8%), підозрілість (70,5%), вербальна агресія (52,9%). На п'ятому курсі: фізична агресія (29,7%), роздратування (32,4%), підозрілість (32,4%), вербальна агресія (62,2%), непряма агресія (59,4%).

З метою повноцінного аналізу причин виникнення конфліктних форм поведінки у студентів ми скористалися опитувальником

Р.Кеттелла, який спрямований на вимірювання 16 факторів (рис) особистості. Проаналізувавши всі риси, ми виділили ті, які, на нашу думку, властиві студентам, які використовують конфліктні форми поведінки. Так, для студентів першого курсу характерні такі „конфліктні” риси поведінки: слабкість „Я” (14,3%); домінантність (28,5%); слабкість „над-Я” (14,3%); підозрілість (14,3%); консерватизм (28,5%); фрустрованість (42,9%). Для третього курсу – сизотомія (9%); слабкість „Я” (9%); консерватизм (18,1%), слабкість „над – Я” (18,1%). Для п'ятого курсу властиві: слабкість „Я” (50%); консерватизм (50%), слабкість „над – Я” (25%).

Як засвідчують результати дослідження, студенти старших курсів мають меншу кількість рис, які спричиняють конфліктні форми поведінки, але більший відсоток їх прояву. Так, якщо на першому курсі рис шість, то на п'ятому – три, отже, це свідчить про те, що на першому курсі у 17-18 років особистість ще не є сформованою як такою і перебуває у постійному пошуку свого місця, самого себе, своєї поведінки, яка забезпечить досягнення мети. На останньому курсі вже ми бачимо стійку особистість, зі своїми поглядами та переконаннями (хоч і не завжди правильними), готову до професійної діяльності.

На основі отриманих результатів дослідження конфліктних форм поведінки студентів нами було виділено два особистісні профілі: стійкий (несхильний до конфліктних форм поведінки) та уразливий (схильний до конфліктних форм поведінки)

Так, стійкий ОП характеризується такими особистісними якостями (за тестом Р.Кеттелла) як: сила «Я», сила «над Я», самодостатність, м'якосердність, проникливість, контроль бажань, нефрустрованість тощо, а також схильні до таких стилів взаємодії під час конфлікту (за тестом К.Томаса): співпраця, компроміс, уникнення, пристосування; у фруструючих ситуаціях (за тестом А.Басса, А.Дарки) їм властиве почуття провини, образа, роздратованість тощо. Таким чином, для людей даного профілю властивим є: позитивна поведінка, віра в краще майбутнє, прагнення до саморозвитку та вдосконалення, до мирного вирішення конфліктів, уникнення супиречок.

Що стосується уразливого ОП, то він у свою чергу характеризується наступними особистісними якостями (за тестом Кеттелла): слабкість «Я», конформність, безтурботність, слабкість «над – Я», консерватизм, підозрілість, фрустрованість, домінантність, а також такими стилями взаємодії під час конфлікту (за тестом К.Томаса): суперництво, пристосування, уникнення; що стосується поведінки у фруструючих ситуаціях (за тестом А.Басса, А.Дарки), то їм властиві: фізична, вербальна, непрямая агресія,

негативізм, підозрілість, роздратування тощо. Підсумовуючи можна сказати, що людям такого профілю властиве егоцентричне бачення лише власної позиції, нездатність до співпереживання, надмірна агресивність при спілкуванні та відстоюванні власної позиції, прагнення отримати від життя максимум задоволення, а також при докладанні мінімуму сил посісти визначальне місце в суспільстві.

На основі проведеного дослідження конфліктних форм поведінки в юнацькому віці нами було виділено три рівні прояву даної поведінки.

Рівні прояву конфліктних форм поведінки особистості:

1 рівень – **високий** – залежить від вроджених рис особистості, сили збудження нервової системи. Цей рівень найважче піддається корекції. Для ефективної психокорекції потрібно поєднувати як індивідуальні, так і групові форми впливу.

2 рівень – **середній** – конфліктна поведінка є наслідком невихованості та педагогічної запусченості особистості, впливу соціального оточення та референтних груп, незнання правил поведінки і конструктивної міжособистісної взаємодії. (Прояви: вербальна, фізична агресія, порушення трудової дисципліни, невиконання доручень, неповага та зверхнє ставлення до оточуючих). Рекомендується групова психокорекція.

3 рівень – **низький** – нестійкий, ситуативний, емоційний. Залежить від настрою особистості, від внутрішніх переживань. Як наслідок – людина потім усвідомлює свою поведінку, визнає її, у неї виникає почуття провини та сорому. Намагається в подальшому більше так не поводитись. Цей рівень не потребує глибинної психокорекції особистості, легко коректується шляхом самоконтролю своїх емоцій та почуттів.

Як ми бачимо, студенти п'ятого курсу мають найвищий показник (49%) за високим рівнем прояву особистісних конфліктних форм поведінки, цей рівень залежить від типу темпераменту та сили збудження нервової системи, пов'язаний з вродженими якостями особистості, тому такі студенти мають найвищий показник з схильного особистісного профілю (25%).

Що стосується середнього рівня, то тут найбільшу увагу слід приділяти вихованню та подоланню педагогічної запусченості серед дітей, впливу референтних груп і соціального оточення. За даним показником у нас лідером є перший курс (50%). Це люди, які щойно закінчили школу, відірвались від сім'ї (якщо навчаються в іншому місті), відчували послаблений контроль за їх поведінкою. Низький рівень також найбільше проявляється у студентів першого курсу (21%), він є ситуативним, емоційним, попередні наші дослідження вказують на те, що вони ще не володіють достатніми навичками

самоконтролю та саморегуляції своїх емоційних станів.

Таким чином, можна зробити висновок, що конфліктні форми поведінки є результатом багатьох чинників, які як позитивно, так і негативно впливають на розвиток особистості і впливають на повсякденне життя студентів.